

Confluències

CARLES DOMINGO

Què són les confluències i amb quins mots les designem

Alguns dels indrets a considerar en el recorregut d'un corrent d'aigua són els *aiguabarreigs*, és a dir, els punts on dos corrents d'aigua s'ajunten en un de sol. I és que les confluències són sovint llocs propicis a l'activitat humana, sia perquè l'abundor de dipòsits al·luvials que s'hi produeix fa molt rendible l'aprofitament agrícola, sia perquè, si més no, les confluències són punts d'encontre de valls, cosa que facilita la ramificació –país endins– de les vies de comunicació, que cal que arribin arreu del territori.

Tot això es tradueix en la necessitat d'un conjunt denominatiu específic de tals accidents, cosa que, com sol ser norma en aquests casos, no ens proposa un únic terme indiscutible, sinó que ens deixa triar entre uns quants –en principi tots igualment bons–, si bé en aquest cas el nombre de noms no és excessiu.

Podríem considerar un parell de subconjunts en el grup de mots que es fan servir per a designar les confluències fluvials, segons hom es fixi en la barreja de líquids que allí es consuma o en la bifurcació del canal o conducte natural de l'aigua.

En el primer cas tenim els mots i les locucions *aiguabarreig*, *aigües juntes*, *mesclament*, *mesclantaigües*, *confluència* (mot savi derivat del verb *confluir*), *conflent* (terme de la toponímia també derivat de *confluir*) i *junyent* (participi de present del verb *junyir*, que al·ludeix a la junció potenciadora de dues forces que s'apleguen, com la força de la parella de bous que juneix el jou és superior a la suma senzilla de les forces respectives de cadascun dels animals).

En el segon cas, o sia mirant-ho des del punt de vista de l'embranchament del traç lineal que el conducte aquós inscriu en el terreny, tenim els mots *enforcall*, *forcall*, *entreforc* i algun altre més de similar.

Si us hi fixeu una mica, observareu que la majoria d'aquests mots i de maneres de designar les confluències

no són gens opacs: ensenyen d'una manera directa allò que signifiquen. De fet, en el significat d'aquestes paraules hi ha l'explicació del significat, per tal com sovint són formades segons una composició simple de verb i substantiu o, com s'esdevé en *aiguabarreig*, de dos substantius.

Els termes d'ús més universal són *confluència* i *aiguabarreig*, el primer més savi i el segon més popular.

El terme *aiguabarreig*

Aiguabarreig, que en principi sembla el derivat postverbal de *aiguabarrejar-se*, podria ser que no fos sinó el resultat de la juxtaposició directa dels substantius *aigua* i *barreig*, amb la qual cosa el verb provindria del substantiu i no a l'inrevés. Així, si més no, ho insinua Coromines, el qual constata que bastant abans de trobar cap testimoni atge del verb ja n'hi ha del substantiu (en treballs geogràfics i guies excursionistes de finals del segle XIX).

El diccionari Fabra (1931) és el primer que esmenta *aiguabarrejar-se*; en el diccionari Alcover-Moll, en canvi, aquest mot no hi figura.

Tenint en compte que el mot *barreja* en el sentit de *mescla* és modern, propi sobretot del Principat, no creiem que, fora de Catalunya, el conjunt *aiguabarreig* tingui cap ús popular. De fet, al País Valencià el mot popular és, com veurem, *junta*.

Els derivats dels verb *confluir*

En el grup de mots l'origen dels quals és *confluir*, a més del terme il·lustrat *confluència*, que expressa l'acció de confluir i alhora designa l'indret on aquesta acció s'acompleix, cal considerar l'adjectiu *confluent* i el topònim *Conflent*.

L'adjectiu *confluent* s'aplica en general a tot allò que conflueix –a les aigües, en aquest cas–. Com a terme hidrogràfic, el terminòleg Marc Aureli Vila vol que s'apliqui tan sols si s'escau que els corrents fluvials *confluents*, en ajuntar-se, presenten unes magnituds similars (*Aportació a la terminologia*

geogràfica catalana, 1998). Podríem dir-ne així, per exemple, del Segre i del Cinca en confluir a la Granja d'Escarp (Segrià), o del Llobregat incipient i el Balsareny en unir-se a Guardiola de Berguedà; en canvi, sembla que aquest mot no fóra procedent, posem per cas, en la Gavarresa (afluent del Llobregat), a l'entorn de la qual s'estructura bona part del Lluçanès, si en acabar no pot ni ha pogut abans deixar mai de ser una riera.

Tant el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Enciclopèdia (DLC) com el de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) tracten *conflent* com un mot de la llengua comuna, sense que cap, però, ho exemplifiqui amb fraseologia. *Conflent*, evidentment, és un dels termes generats en el camp semàntic de *fluir* (concretament és el resultat de la pèrdua de la semivocal *u* en l'ètim *confluente*). Avui, però, creiem que no existeix sinó com a topònim, conegut sobretot per ser el que dona nom a la comarca nordpirinenca formada per les valls alta i mitjana de la Tet. Val a dir que el nom s'adiu a la perfecció amb l'estructura d'aquesta comarca, un conjunt de valls a banda i banda de l'eix comarcal, que és el congost de la Tet, i totes confluint-hi.

Hi ha un altre indret amb el mateix nom, situat a la capçalera del Romadriu o riu de Santa Magdalena, que afluïx a la Noguera Pallaresa entre Rialb i Llavorsí. Es tracta d'una clotada que deu ocupar el lloc d'una antiga cubeta glacial, excavada al repeu del bony de Salòria i del carenar conspicu que hi convergeix o s'hi ve a enllaçar. El nom de Conflent li deu venir del fet que pel fons d'aquesta clotada hi ha una confluència d'aigües múltiple, resolta al capdavant en un únic col·lector (el curs fluvial ja esmentat) que en aquest tram inicial, fent esment de l'indret de procedència, és conegut també com a *riu de l'Olla*. Tanmateix, el relleu contundent propi de l'alta muntanya presenta, en aquest paratge, uns acabats arrodonits i suaus, gràcies als quals s'hi han pogut establir els prats de dalla. L'activitat estiuenca és, o devia

ser, intensa, com ho mostra, per exemple, el veïnat de bordes (no pas precisament escàs d'aquesta mena d'habitaclles d'ocupació generalment temporal), que és conegut amb el nom de Bordes de Conflent. El conjunt de bordes que ocupa una posició una mica lateral —en un costat de l'olla— es troba al final del corrent afluent principal (el riu de Conflent), que és el que baixa del coll d'unió entre el bony de Salòria (el cim culminant de la regió) i el bony de Trescul. El nom d'aquesta collada és també coll de Conflent.

Els derivats del verb *junyir*

L'accepció general, «ajuntar», que tenia el verb *junyir* (*júnyer* en la llengua antiga), actualment només la conserva la llengua literària, sobretot per a referir-se a la junció de l'aigua de dos rius. Així Verdaguier, en *Canigó*, explica que «lo Valira i lo Segre se junyeixen [...] enmig d'un pla sedós i verd» on la Seu d'Urgell "llueix enmig"».

Actualment tampoc no és de la llengua comuna el derivat *junyent*, que tant el DIEC com el DLC proposen com a sinònim de *confluència*. De fet, avui aquest ús és un arcaisme, per bé que el mot en si s'ha conservat d'una manera abundosa en la toponímia (sobretot en la pirinenca), a més de constituir un cognom ben conegut.

Com a topònim, esmentem, per exemple, el torrent de Junyent (Solsonès), que s'uneix al riu d'Odèn, molt a prop del mas dit Junyent. Si més no, el nom del mas creiem que és deutor de la peculiar situació, damunt mateix del junyent d'aquests dos torrents, que, en unir-se, originen la riera de Canalda.

En tota l'edat mitjana, el doblet *junt* / *junta* va funcionar com a participi passat de *junyir* i, per tant, era entès amb les mateixes accepcions, que eren vives en el verb (fins i tot quan les formes d'aquest doblet esdevenien més aviat un adjectiu). Doncs bé, tenim una supervivència d'aquest ús en la locució o sintagma nominal *aigües juntes*, una expressió típica del Solsonès i part del Berguedà que solem trobar en tot un seguit d'aiguabarreigs.

En tots els casos hem trobat la locució sola, sense especificar, és a dir, *aigües juntes* i prou. Així, la tenim, per exemple, tant en la que anomena la confluència del Cardener amb l'aigua de Valls, a Sant Llorenç de Morunys (actualment desvirtuada i perduda sota l'aigua de l'embassament de la Llosa

de Cavall), com en la del riu Fred amb la riera de Canalda (origen real de la ribera Salada), al terme municipal de Lladurs, i també en la que designa l'aiguabarreig de l'aigua de Valls amb el torrent del Clot de l'Infern, sota Santa Eulàlia de Bonner, a Gósol. Així mateix trobem aquesta locució tota sola, sense res més, en altres llocs del Berguedà (per exemple, a Avià) i al Baix Solsonès (Coromines diu que ho va sentir a Ardèvol, Vallferosa i Llobera).

Tot aquest conjunt de testimonis ens fan pensar que *aigües juntes* és una locució nominal que no ha assolit de traspasar la llinda entre les categories de nom propi i nom comú. En tot cas, és com un apel·latiu genèric de significat tan obvi que no és vist sinó com el nom propi de l'indret; en molts d'al-

cal entendre *aigua* en el sentit de corrent fluvial, ús antic que és ben vigent encara al Solsonès i al Berguedà. Per tant, com a resum, podem dir que la locució *aigües juntes* equival a *rius o corrents fluvials junyits*.

Amb el mateix valor que li dóna haver estat participi passat de *junyir*, tenim la substantivació —avui especialment valenciana— *junta*, la qual, doncs, és sinònima de *aiguabarreig*.

Tenim topònims (aportats per Coromines) que ho indiquen clarament: així la *Junta de Dos Rius*, a Bèlgida (Vall d'Albaida), deu ser a la confluència de dos barrancs a la capçalera del riu i afluent del Xúquer, que travessa la comarca, i la *Junta de Dos Rius* que hi ha al peu de Xàtiva és la confluència del riu d'Albaida amb el Cànyoles.

Aiguabarreig del Segre i l'Ebre a Mequinensa. La foto és anterior a l'enderrocament del poble vell per la construcció del pantà de Riba-roja. (Gran enciclopèdia catalana: Mequinensa)

tres, com un genèric tan redundat per a un indret tan únic, que ja no cal especificar res més.

Entenem que *aigües juntes* és un sintagma nominal i no un mot compost (ni *aigüesjuntes*, ni tampoc *aigües-juntes*), perquè hem vist l'adjectiu *junt/junta* no tan sols qualificant el substantiu *aigües* en una locució de significat idèntic. Al clot de Vilamala, un indret molt feréstec que es troba sota la mola de Lord i el planell de Sòbol, tenim l'aiguabarreig de la rasa de Vilamala amb un torrent que baixa de l'Hostal del Vent, que és conegut amb el nom de *Torrents Junts*.

Altrament la permutació de *aigua* per *torrent* (talment com si es tractés d'entitats anàlogues) ens fa pensar que

Noms relacionats amb *mesclar*

El significat general de *mesclar*, que expressa l'acció d'ajuntar coses diverses aparentment en una de sola, no s'oposa pas a l'ús d'aquest verb per a fer referència als aplecs de corrents fluvials, és a dir, als aiguabarreigs: «En tal punt es mesclen les aigües de les dues rieres» podem dir tranquil·lament, posem per cas. I al lloc on això ocorre no serà pas incongruent que ens hi referim com el *mesclantaigües* o senzillament el *mesclant*. Per això és ben lògic i entenedor el topònim els Mesclaments, nom que rep a Sant Pere de Torelló (Plana de Vic) l'aiguabarreig del Ges amb el riu Fornès.

El diccionari Aguiló avalà com a nom comú el mot *mesclantaigües*,

documentant-lo en aquest ús al segle XVII, un mot, altrament, que també apareix com a topònim. Tenim així el Mesclant d'Aigües, un torrent que baixa del Carlit (Alta Cerdanya) i que, en ajuntar-se amb un altre al lloc conegut com el Mesclant, forma la ribera d'Angostrina.

Sense soldar amb *aigua*, tal com ho va sentir, Coromines registra l'ús de *mesclant* per a *aiguabarreig* en el de la Valira amb el Segre, a la Seu d'Urgell.

Noms relacionats amb *forca*

Voldríem comentar ara els noms que designen les confluències mirant-les, més que res, com a punts de producció d'embranchaments dels cursos fluvials; potser perquè aquests són considerats bàsicament com a sècs lineals que estructuren el terreny i el configuren.

Tots es relacionen amb la paraula *forca* o, més ben dit, tots tenen com a nucli significatiu bàsic el concepte *forca*; i és que tots remetent la idea de ramificació que postulen a la imatge que dona d'aquest mot un objecte d'ús quotidià com devia ser l'estri agrari de la forca. Els mots a considerar són els següents: *forc*, *forcat*, *forcant*, *forcà*, *forcall*, *enforcall* i, una mica a part, *entreforc*.

Cal tenir en compte que les bifurcacions de què ens parlen aquestes paraules no són pas, ni de bon tros, les bifurcacions dels corrents d'aigua i prou. Són aplicades a aquestes, però en la mateixa mesura o més, segons cada mot, que les que es troben en altres accidents topogràfics, com és ara valls o barrancs, i encara a les pròpies de la ramificació vegetal (especialment els punts d'on arrenquen les branques més gruixudes), i fins i tot a les cruïlles de camins. En general, però, es tracta de bifurcacions efectuades en o per objectes o entitats materials; no els creiem gaire adients per a ser emprats, per exemple, en un text abstracte, científic, per a fer referència a les divisions i subdivisions que cal fer en alguna teoria o en algun estudi taxonòmic.

Quan es tracta de bifurcacions topogràfiques, no se sap ben bé si aquests mots cal considerar-los hidrònims o orònims; si es refereixen a la bifurcació que fan uns corrents d'aigua, o a la bifurcació de les valls o barrancades dependents d'aquests corrents d'aigua. En el primer cas es tractarà d'un fenomen d'ordre simplement

lineal; en el segon, per contra, ja hi ha la implicació de tot el relleu de la conrada.

De totes les paraules esmentades, el DLC i el DIEC, seguint el diccionari Fabra, només prenen en consideració *enforcall*, *forcall* i *entreforc*. Totes tres signifiquen *bifurcació* (sobretot vial i topogràfica). *Forcall* és remès a *enforcall*, i el DLC afegeix que *entreforc* s'aplica especialment a la bifurcació del tronc d'un arbre. De *enforcall* no n'hem recollit cap testimoni toponímic; n'hi ha, en canvi, dels altres dos.

Forcall i *entreforc*

Pel que fa a *forcall*, cal esmentar en primer lloc la vila valenciana d'aquest nom, a la comarca dels Ports, vila que s'escau no en una simple bifurcació fluvial, sinó en un forcall triple: el del Bergantes amb el riu de Calders o de Forcall i la rambla de Cantavella. Altrament al Pallars Sobirà i al sud del País Valencià hi trobem topònims per a aiguabarreigs de barrancs, en què *forcall* fa d'apel·latiu genèric. Per exemple, a la Vall d'Assua, a la part alta de la conca del riu de Pamano, més enllà de Llessui, hi ha el *forcall* d'Estanyeso, i a les muntanyes bètiques, a Vilallonga de la Safor, segons indica Coromines, el *forcall del Mig*.

Val a dir que *forcall*, en una part del Rosselló, es presenta amb la variant *forcal*.

Quant a *entreforc* –mot que el Diccionari Alcover Moll voldria que fos exclusiu de Mallorca i que, per una altra part, sembla que és adient sobretot per a referir-se a les bifurcacions dels troncs dels arbres, per bé que els personatges lul·lians que surten a córrer món no és pas insòlit que arribin a algun *entreforc* de camins–, tenim que Coromines ha trobat aquesta paraula en el sentit d'aiguabarreig de sèquies a Sollana (sud-est de l'albufera de València), i així mateix, per part nostra, l'hem detectada a les valls altes del Ter i del Freser anomenant confluències de xaragalls (els xaragalls ben marcats que trobem a les conques de recepció de la capçalera dels torrents). D'aquesta manera tenim, per exemple, els *entreforcs* d'Eina, a Núria, i els *entreforcs* de la Canya, sota el Balandrau, a la vall on hi ha el poble de Serrat.

Forcs, *forcats* i *forquetes*

El participi passat del verb *forcar* –se aviat esdevingué adjectiu i aquest, al seu torn, no trigà a substantivar-se.

Tenim, doncs, *forcat* –*ada*, aplicat en indrets del terreny, sia perquè són el lloc on un accident geogràfic (un corrent d'aigua, una vall) es bifurca, sia perquè ha cridat l'atenció per llur forma, que s'estén talment dues branques per dos àmbits bessons divergents –units, però, per un dels caps–, és a dir, per llur disposició bifurcada. En són exemples *lo Fener Forcat*, a Isavarre, a la Vall d'Àneu, (Pallars Sobirà); *la Come-*

lla Forcada, a la vall de Lavansa (Alt Urgell), i el substantiu *forcat*, amb el qual ens podem referir al lloc on s'ajunten dos sots o torrents (així a Riells del Montseny), o també dos camins, o bé a l'enforcadura d'un arbre.

El mot més simple de tota aquesta família és *forc*. El trobem anomenant aiguabarreigs a la Vall de Boí (*es Forcs*, a Taüll, en la confluència del riu de Ginebrell o riuet de les Mulleres amb un dels barrancs que travessa la pala i els prats de Torllussà), a vegades conservant encara la forma pre-catalana (per exemple, *lo Forco*, a Barruera). El nom de *forc* pot anomenar també, per extensió, algun dels branques que surten de la bifurcació.

En algunes contrades es tendeix a valdre's del diminutiu *forquet*. Si més no, així ho hem constatat a la vall de Camprodon i al tros de Vallespir que hi és immediat. Per exemple, al terme de Mentet, al Vallespir, tenim una partida

que s'anomena *els Forquets*, i vorejant-la o travessant-la, la *ribera dels Forquets*. I a l'altre costat de la frontera estatal, sota el coll de Siern, els *forquets de Siern*, que és l'embut o conca de recepció d'un torrent de la capçalera del Ritort (riu del qual deu al·ludir a la bona torta que ha de descriure el seu curs per a anar del Costabona, on neix, a Camprodon, on aflueix al Ter) i el *torrent dels Forquets*, a la vall de Set-

Val a dir que els noms de lloc formats a partir del mot *forca* són molt nombrosos; noms, altrament, que anomenen entitats toponímiques de tota mena, des de nuclis de població fins a accidents geogràfics. I això sense tenir en compte els relacionats no amb cap bifurcació sinó amb l'establiment pretèrit a l'indret de les forques patibulàries, com la munió de puigs, turons, tossals, plans, etc., dits «de les Forques», un

contrades molt pròximes. Coromines retreu, per exemple, el topònim *encontrabarrancs*, de vora Lluçars (Baixa Ribagorça), que és com se'n diu del lloc de trobada del riu Guarts amb el seu principal afluent, el barranc de Puigercós. Tenim, així mateix, diverses *encontrelles* (evidentment, diminutiu de *encontre*). L'*Onomasticon* n'esmenta tres, totes tres, noms de partides, una a la Vall de Cabó (Alt Urgell) i dues més a l'Alta Cer-

L'alta vall del Ter a la Vall de Camprodon, terme de Vilallonga. En primer pla l'ampli bosc de ribera que acompanya el riu. A la muntanya de l'esquerra els prats de dalla i les cases del poble de Tegurà. Les muntanyes nevades del fons cauen sobre la coma del Catllar i s'estenen des del puig de Pastuira.

FOTO: C. DOMINGO

cases, que és un dels primers afluents del Ter i un torrent que va captant tot un seguit d'altres torrents, que hi concorren a manera de successives barnilles d'un ventall.

Encara trobem més *forquets* en aquesta encontrada, en alguns dels quals hi ha vacil·lació a anomenar-los així o senzillament *forqs*; *forquets* que creiem que deuen fer referència, més que no pas a confluència de cursos d'aigua, als típics cons de solcs convergents que trobem a les anomenades conques de recepció dels torrents, o sia dels llocs on es congrien.

Encara podríem trobar més paraules relacionades formalment amb *forca* per a anomenar bifurcacions topogràfiques; la majoria, però, és molt probable que no hagin ultrapassat mai l'estadi toponímic o que ara, si més no, hi hagin restat relegades.

representant dels quals diríem que no manca mai prop del nucli antic de la majoria de poblacions.

Noms relacionats amb *encontrar*

El verb *encontrar* (originàriament significat «trobar algú inesperadament» i, després, també «trobar algú a força de cercar-lo») i el postverbal *encontre* són mots catalans ben genuïns, presents en la llengua des dels temps més reculats, encara que en la parla actual –si més no, en barceloní– hagin caigut en desús. Tenint en compte, però, aquests antecedents, no ens ha de sorprendre trobar topònims fets amb aquests mots o bé basant-s'hi, usats per a referir-se al trobament de corrents d'aigua i al lloc on això s'esdevé. Són noms de lloc, valuosos com una relíquia, que s'han localitzat, si més no, en el català nord-occidental pirinenc o pre-pirinenc o bé en

danya (a Odelló i Vià). Per la nostra part citem una altra *Encontrella*, que per a nosaltres té més valor perquè es refereix específicament a un aiguabarreig: el del riu de Bosia (o de Bellera) amb el barranc de la Santa. Es troba al límit entre el Pallars Jussà i l'Alta Ribagorça, al terme de Sarroca de Bellera, un poc més amunt de Xerallo, on s'aixeca l'ermita de la Mare de Déu de Castellgermà.

Esmentem, per acabar, el *toll de l'Encontre*, que és com se'n diu de l'aiguabarreig del Llobregós (o Riubregós) amb la riera de Llanera. Es troba a Torà, a la Segarra Alta, doncs; i, de fet, a Torà en diuen *Toll dels Cinquanta*, falsa interpretació popular, segons Coromines, d'un *s'enquantra*, al seu torn antic vulgarisme ultracorrecte per *s'encontra*. Actualment, la cartografia oficial n'ha restablert la forma normalitzada. ♦